

BANKA QENDRORE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS
CENTRALNA BANKA REPUBLIKE KOSOVA
CENTRAL BANK OF THE REPUBLIC OF KOSOVO

Sistemi i Pagesave në Kosovë

P r i s h t i n ë , 2 0 1 1

BANKA QENDRORE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS
CENTRALNA BANKA REPUBLIKE KOSOVA
CENTRAL BANK OF THE REPUBLIC OF KOSOVO

Sistemi i Pagesave në Kosovë

Sistemi ndërbankar i pagesave

Operimi i Sistemit Elektronik të Kliringut Ndërbankar

Zhvillimi i një sistemi efikas dhe të sigurt për pagesat vendore, si shtyllë kyçe e infrastrukturës financiare kombëtare, është një prej funksioneve parësore të BQK-së. BQK-ja operon Sistemin Elektronik të Kliringut Ndërbankar (SEKN), i cili është sistemi i vetëm ndërbankar i pagesave në Republikën e Kosovës. SEKN-ja funksionon si një sistem hibrid i cili mundëson kanalizimin ndërbankar të një sërë instrumentesh të pagesave.

Gjatë vitit 2010 u shënuan rritje në vëllim dhe vlerë të transaksioneve të SEKN-së dhe u bë avancimi i mëtejshëm i sistemit. Nga zhvillimet me rëndësi të veçantë ishin automatizimi i komunikimit në mes SEKN-së dhe sistemit bazë të BQK-së dhe fillimi i disa studimeve analitike për nevojat e ardhshme zhvillimore.

Figura 58. Numri i transaksioneve në SEKN

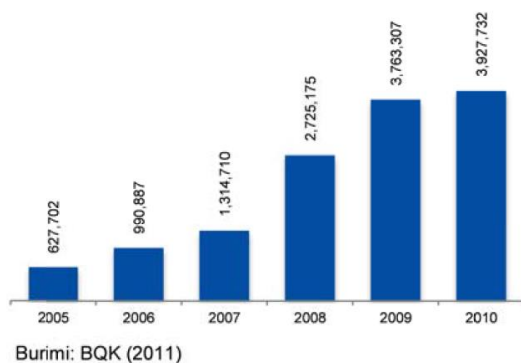
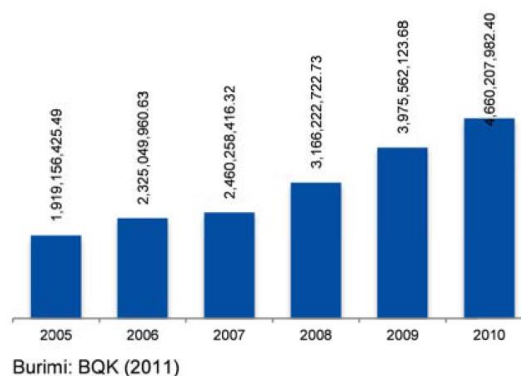

Figura 59. Vlera e transaksioneve në SEKN

Rritja e vazhdueshme në vëllim dhe vlerë të transaksioneve ndërbankare të SEKN-së pasqyron rritjen relative të pagesave pa para të gatshme dhe rritjen e besueshmërisë në sistemin bankar. Sikurse viteve të mëparshme, në vitin 2010 rritja vjetore si e vëllimit ashtu edhe e vlerës së transaksioneve të SEKN-së ishte e dukshme. Rreth 3.9 milionë transaksione me një vlerë të përgjithshme prej 4.66 miliardë euro u kanalizuan përmes SEKN-së gjatë vitit 2010.

Figura 60. Mesatarja ditore e numrit të transaksioneve në SEKN

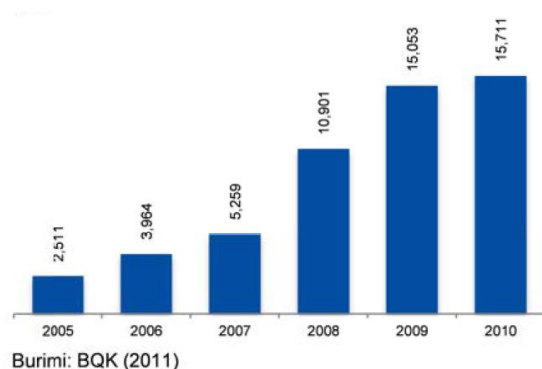
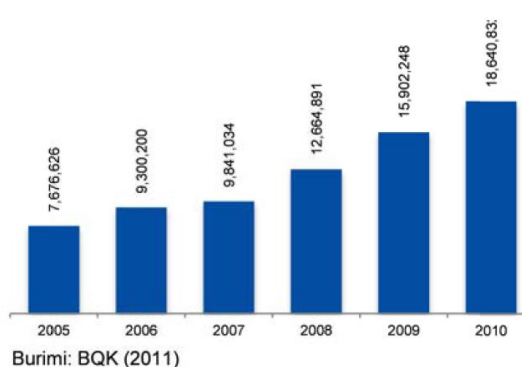

Figura 61. Mesatarja ditore e vlerës së transaksioneve në SEKN

Krahasuar me transaksionet e SEKN-së në vitin paraprak, vëllimi i transaksioneve u rrit për 4 për qind dhe vlera e transaksioneve u rrit për 17 për qind. Rritja e transaksioneve të SEKN-së mund të shihet edhe nga të dhënat mesatare ditore. Vlera ditore e transaksioneve të SEKN-së në vitin 2010 ishte rreth 18.6 milionë euro, krahasuar me rreth 15.9 milionë euro në vitin 2009. Mandej, vëllimi ditor i transaksioneve të SEKN-së në vitin 2010 ishte afro 15.7 mijë, krahasuar me rreth 15.1 mijë në vitin 2009. Një ndër faktorët që ka ndikuar në rritjen e vlerës së transaksioneve të SEKN-së ishin transaksionet fiskale nga Posta dhe Telekomunikacioni i Kosovës. Ndërkaq rritja në numër e pagesave ndërbankare gjatë këtij viti nuk ishte aq e ndjeshme në krahasim me vitet paraprake.

Janë disa lloje të veçanta të transaksioneve të SEKN-së: të rregullta (individuale dhe masive), prioritare (individuale dhe masive), Kos-Giro dhe Debitim Direkt. Nivelet e vëllimeve dhe vlerave të tyre për vitet 2009 dhe 2010 janë të paraqitura në vijim.

Figura 62. Vëllimi vjetor i transaksioneve të SEKN-së sipas llojeve të tyre

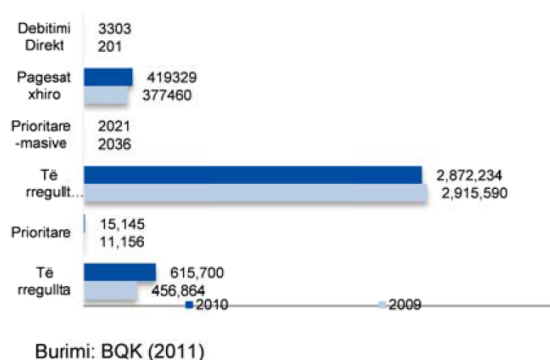
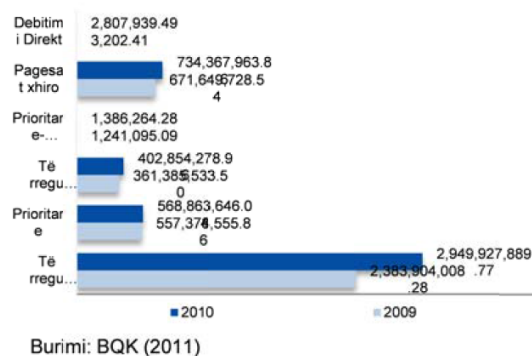

Figura 63. Vlera vjetore e transaksioneve të SEKN-së sipas llojeve të tyre

Pagesat e rregullta përbejnë rreth 89 përqind të vëllimit dhe rreth 72 përqind të vlerës së transaksioneve të SEKN-së. Ato kanalizohen përmes SEKN-së ose si transaksione individuale (një-deri te-një) ose si transaksione masive (një-deri te shumë ose shumë-deri te-një). Ato procesohen përmes sesioneve të rregullta të kliringut dhe shlyhen në baza neto.

Transaksionet Kos-Giro përfaqësojnë një lloj të veçantë të transaksioneve të rregullta që po ashtu procesohen përmes sesioneve të kliringut dhe shlyhen në baza neto. Ato kanalizohen përmes SEKN-së si transaksione masive (shumë-deri te-një). Përderisa transaksionet e rregullta individuale janë të destinuara për pagesat në përgjithësi dhe pagesat e rregullta masive janë të destinuara për arkëtimet e standardizuara dhe të automatizuara të entiteteve të mëdha faturuese. Gjatë vitit 2010 u shënuar një rritje si e vëllimit ashtu edhe e vlerës së tyre.

Transaksionet prioritare (urgjente) procesohen dhe shlyhen menjëherë gjatë orarit të punës në baza bruto. Ngjashëm me transaksionet e rregullta, transaksionet prioritare mund të kanalizohen përmes SEKN-së ose si transaksione individuale ose si transaksione masive. Ato ende përfaqësojnë një pjesë të vogël të transaksioneve të gjithmbarshme të SEKN-së. Në vitin 2010, sa i përket vëllimit, ato përfaqësuan më pak se 1 përqind të transaksioneve të SEKN-së, ndërsa sa i përket vlerës, ato arritën të përfaqësojnë mbi 12 përqind të transaksioneve. Ky lloj i transaksioneve vazhdon të përdoret kryesisht për kryerjen e pagesave urgjente dhe të atyre me vlera më të mëdha.

Debitimi Direkt si instrument dhe skemë e re e pagesave në Kosovë është lansuar në nëntor 2009. Me anë të skemës së Debitimit Direkt ofrohet një mundësi e avancuar e kryerjes automatike të pagesave periodike nga llogaria bankare. Pagesat periodike që mund të kryhen përmes kësaj skeme kanë të bëjnë në radhë të parë me shpenzimet mujore shtëpiake apo afariste si furnizimi me energji elektrike, furnizimi me ujë, telefonia, ngrohja, mirëmbajtja etj. Si lloj i ri i transaksioneve të SEKN-së akoma nuk përdoret në atë masë sa llojet e tjera. Gjatë vitit 2010, Debitimi Direkt përfaqësoi më pak se 1 përqind si të vëllimit ashtu edhe të vlerës së transaksioneve të SEKN-së. Gjatë vitit 2011, tri kompani të reja iu bashkuan skemës së Debitimit Direkt.

Në kuadër të avancimit të operimit të SEKN-së duhet theksuar se në fund të vitit 2010 me finalizimin e implementimit të ngritjes së sistemit bankar

bazë të BQK-së u arrit automatizimin i ndërfaqeve në mes të tij dhe SEKN-së, që rezultoi me ngritje të efikasitetit dhe të sigurisë.

Zhvillimet e përgjithshme, analiza dhe mbikëqyrja e sistemeve të pagesave

Në kuadër të implementimit të Strategjisë së Zhvillimit të Sistemit Kombëtar të Pagesave, gjatë vitit 2010, fillimisht u bë konstituimi i Këshillit Kombëtar të Pagesave (KKP) siç ishte paraparë në shtyllën përkatëse të saj. KKP-ja përbëhet nga përfaqësues të BQK-së, Thesari/MEF-it, ShBK-së dhe bankave komerciale të përfaqësuara në Bordin drejtues të ShBK-së. Ka një strukturë formale me Guvernatorin/Zëvendësguvernatorin e BQK-së si kryesues dhe sekretariati gjithashtu sigurohet nga BQK-ja. Përfaqësuesit e caktuar të akterëve janë kryeshefat ekzekutivë të tyre. KKP-ja synon të mbështesë arritjen e sistemeve të qëndrueshme dhe efikase për kliringun dhe shlyerjen e pagesave dhe letrave me vlerë në Kosovë. Gjithashtu mund të shërbejë si një forum për bashkëpunim për sigurimin e kushteve të duhura në sistemet rajonale dhe ndërkombëtare të pagesave. Në kuadër të KKP-së u konsolidua dhe filloi së vepruari edhe grupi i veçantë i punës për reduktimin e pagesave me para të gatshme në Kosovë. Gjatë vitit 2010 u bë edhe konstituimi i grupeve punuese për të gjitha shtyllat e tjera të parapara në strategji: I) korniza ligjore, II) pagesat me vlera të mëdha dhe ato urgjente, III) pagesat me vlera të vogla, IV) transaksionet qeveritare, V) letrat me vlerë, VI) tregu monetar, VII) dërgesat nga jashtë dhe VIII) mbikëqyrja e sistemit të pagesave. Në kuadër të tyre u punua për përgatitjen e termave të referencës për sistemet e reja të pagesave (shtyllat II, IV, V dhe VI) dhe në draftimin e ligjit mbi sistemin e pagesave (shtylla I).

Në fushën e mbikëqyrjes dhe analizave, me qëllim të publikimit të treguesve analitikë për instrumentet e pagesave në Kosovë, gjatë vitit 2010 u rishikua dhe plotësua Metodologjia për Raportimin e Instrumenteve të Pagesave. Kjo metodologji synon:

Grumbullimin dhe përpunimin e të dhënave periodike dhe ndërtimin e në baze të dhënash mbi përdorimin e instrumenteve të pagesave në Kosovë.

Monitorimin e zhvillimeve në fushën e sistemeve të pagesave në mënyrë që të vlerësohet shkalla e rreziqeve që përmbajnë këto dhe të sigurohet

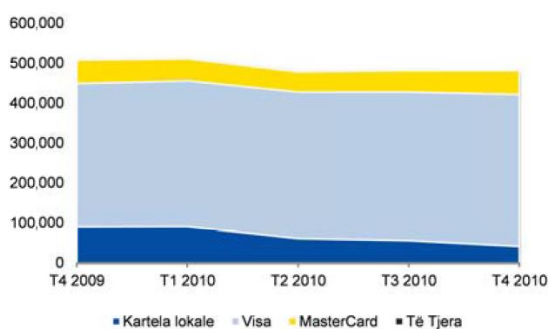
transparenca në marrëveshjet që kanë të bëjnë me instrumentet dhe shërbimet e pagesave.

Avancimin e publikimeve mbi instrumentet e pagesave në pajtim me raportet nga BQE dhe BIS, duke synuar kështu publikimin e të dhënave për Kosovë në botimet përkatëse në të ardhmen e afërt.

Analizimi i zhvillimeve në sferën e instrumenteve të pagesave në Kosovë karshi shteteve në Evropën Juglindore dhe Qendrore.

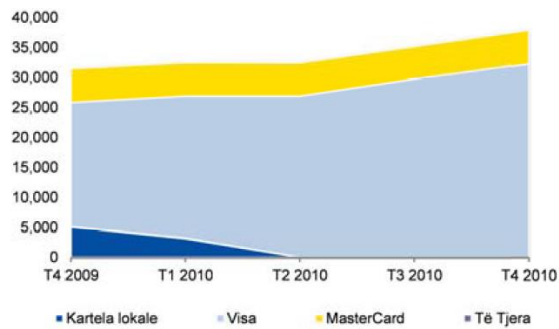
Nga të dhënat e mbledhura dhe të analizuara gjatë vitit 2010 është krijuar një pasqyrë e gjerë mbi nivelin e zhvillimit të sistemit kombëtar të pagesave. Në përgjithësi, vërehet se infrastruktura dhe instrumentet e pagesave po zhvillohen me një ritëm të shpejt.

Figura 78. Numri i kartelave të debitit sipas llojit

Burimi: BQK (2011)

Figura 79. Numri i kartelave të kreditit sipas llojit

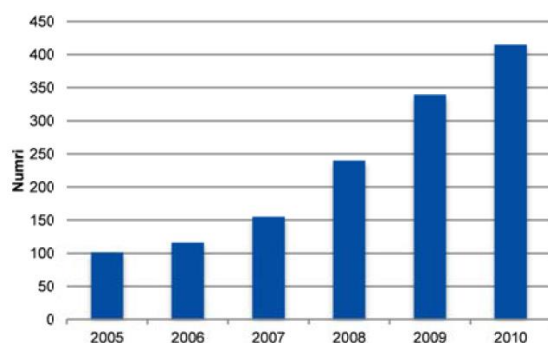

Burimi: BQK (2011)

Në vazhdimësi numri i kartelave me funksion pagese është rritur. Rrjeti i terminaleve të bankave në Kosovë po ashtu është në rritje. Në dhjetor të vitit 2010, janë raportuar afër 481 mijë kartela me funksion debiti, afër 38 mijë kartela me funksion krediti dhe mbi 8 mijë kartela me parapagim. Këto kartela kanë mundur të përdoren në mbi 400 terminale ATM dhe mbi 6,100 terminale POS të vendosura gjithandej Kosovës.

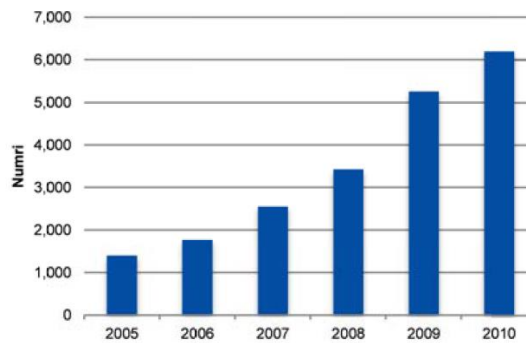
Në krahasim me vitin paraprak, si numri i dy llojeve të terminaleve ATM ashtu edhe POS janë rritur rreth 20 %.

Figura 80. Numri i terminaleve ATM

Burimi: BQK (2011)

Figura 81. Numri i terminaleve POS

Burimi: BQK (2011)

Gjatë vitit të fundit, të gjitha bankat në Kosovë kanë filluar të ofrojnë shërbimin për banking interneti (e-banking) për klientët e tyre. Nga raportimet e bankave rezulton se në fund të vitit 2010, numri total i llogarive bankare të klientëve, të vlefshme për të kryer pagesa, është afër 1.4 milionë, nga të cilat mbi 50 mijë apo rreth 4 për qind përdorin banking interneti. Nga llogaritë që përdorin banking interneti, 84 për qind janë llogari individuale dhe 16 për qind llogari afariste. Në krahasim me vitin paraprak, rritja e numrit të përgjithshëm të këtyre llogarive ishte 23 për qind. Numri dhe vlera e transfereve të kryera me banking interneti është po ashtu në rritje.

Sa i përket numrit të terminaleve për 1 milion banorë, Kosova qëndron nën mesataren e vendeve në rajon, mirëpo ritmi i shtimit vjetor të numrit të terminaleve është mbi mesataren e këtyre vendeve. Situatë e ngjashme është edhe tek kartelat bankare.

Tabela 22. Tabela krahasuese e instrumenteve dhe terminaleve të pagesave

Përshkrimi	Kosova	Shqipëria	Republika Çeke	Turqia	Slovenia	Bullgaria	Hungaria	Bosnja	Mali i Zi	Kroacia	Maqedonia
Banorë	2.1	3.16	10.51	74.8	2.04	7.54	10.02	3.77	0.62	4.42	2.04
Sipërfaqja (km²)	10,887	28,748	78,865	783,562	20,273	110,879	93,028	51,197	13,812	56,594	25,713
Densiteti (për km ²)	193	110	133	95	101	68	108	74	45	78	79
ATM	415	741	3,573	23,952	1,786	5,471	4,748	1,355	295	3,601	832
për 1 milion banorë	198	234	340	320	875	726	474	359	476	815	408
për 100 km ²	4	3	5	3	9	5	5	3	2	6	3
POS	6,194	4,370	77,797	1,731,397	36,720	59,449	70,960	16,259	7,202	85,804	31,447
për 1 milion banorë	2,950	1,383	7,402	23,147	18,000	7,884	7,082	4,313	11,616	19,413	15,415
për 100 km ²	57	15	99	221	181	54	76	32	52	152	122
Kredit Kartelat	37,922	23,844	1,536,882	44,392,600	122,811	1,050,566	1,505,439	-	56,935	2,044,621	188,612
për 1 milion banorë	18,058	7,546	146,230	593,484	60,201	139,332	150,243	-	91,831	462,584	92,457
Debit Kartelat	480,659	543,141	7,811,609	64,661,900	2,611,307	6,631,214	7,266,081	-	318,875	6,489,163	1,021,370
për 1 milion banorë	228,885	171,880	743,255	864,464	1,280,052	879,471	725,158	-	514,315	1,468,136	500,672
E-Banking	40,924	15,034	-	5,169,129	-	-	-	52,000	18,155	919,009	296,914

Burimi: BQK (2011) dhe bankat qendrore apo autoritetet mbikëqyrëse të shteteve përkatëse